

TEODOR DRAYZER "BAXTIQARO KERRI" ASARI TAHLILI

Ashurboyeva Dinara Akmaljonovna

*Samarqand davlat pedagogika instituti O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi, 2-
bosqich talabasi*

Ilmiy rahbar: Ibragimova Laylo Utkirovna

O'zbek tili va adabiyoti dotsenti

Annotatsiya

Ushbu ilmiy ish Teodor Drayzerning "Baxtiqaro Kerri" romanini mazmun va g'oyaviy jihatdan tahlil qilishga bag'ishlangan. Asarda amerika jamiyatidagi ijtimoiy tabaqalanish, ayol taqdiri, jamiyat bosimi va shaxsiy orzular to'qnashuvi yoritiladi. Romandagi asosiy qahramon Kerri orqali muallif hayot kurashi, orzu va qismat, muhabbat va nafsoniyat masalalarini ochib beradi.

Kalit so'zlar: realizm, ijtimoiy roman, ayol taqdiri, orzu, jamiyat, fojea.

Аннотация

Данная научная работа посвящена содержательному и идейному анализу романа Теодора Драйзера «Несчастливая Кэрри». В работе освещаются вопросы социального расслоения американского общества, судьбы женщин, общественного давления и конфликта личных мечтаний. Через главную героиню романа, Кэрри, автор раскрывает проблемы жизненной борьбы, мечты и судьбы, любви и страсти.

Ключевые слова: реализм, социальный роман, женская судьба, мечта, общество, трагедия.

Annotation

This scientific work is devoted to the content and ideological analysis of Theodore Dreiser's novel "The Unhappy Carrie". The work highlights social stratification in American society, the fate of women, societal pressure, and the conflict of personal dreams. Through the main character of the novel, Carrie, the author reveals the issues of life struggle, dreams and fate, love and passion.

Keywords: realism, social novel, woman's fate, dream, society, tragedy.

Teodor Drayzer XX asr boshlaridagi Amerika jamiyatining murakkab ijtimoiy-siyosiy muhitini o'z asarlarida yorqin aks ettirgan yirik yozuvchilardan biridir.

Teodor Drayzer katta, kambag'al, nemis muhojiri oilasida tug'ilgan. Otasi yengil sanoat ustasi, lekin diniy qarashlari qat'iy, hayotga jiddiy qaragan inson edi. Onasi esa mehribon va sabrli ayol bo'lib, Drayzerning insoniy qadriyatlarga e'tiborini shakllantirgan. Oilaviy ahvol og'ir bo'lgani uchun Drayzer bolaligida kambag'allik, ochlik va ijtimoiy kamsitishlarni boshidan kechirgan. Shu sababli u hayotning real, achchiq tomonlarini erta anglay boshlaydi.

Drayzer maktabni qiyinchilik bilan tamomlagan. Keyinchalik qisqa muddat Indiana universitetida tahsil olgan, biroq moddiy muammolar sababli o'qishni to'xtatgan. Teodor Drayzer dastlab jurnalist sifatida faoliyat boshlagan. U turli gazetalar va jurnallarda maqolalar, reportajlar yozgan. Jurnalistik faoliyati unga odamlar hayoti, jamiyatdagi tabaqalanish va ijtimoiy muammolarni chuqur kuzatish imkonini bergan. Drayzerning yozuvchilik faoliyati XX asr boshlarida boshlandi. U Amerika adabiyotida naturalizm yo'nalishining asoschilaridan biri sanaladi.

Naturalizm — bu hayotni to'liq haqiqatda, sun'iy bezaksiz tasvirlashni maqsad qilgan oqim bo'lib, insonning xatti-harakatlarini muhit va biologik instinktlar bilan izohlaydi.

“Baxtiqaro Kerri” (Sister Carrie) 1900 Kambag'al qizning boylik ortidan quvishi, orzularining fojiali tugashi haqida.

“Jennining muhabbati” (Jennie Gerhardt) 1911 Yaxshi yurakli, ammo ijtimoiy adolatsizlik qurboni bo'lgan ayol taqdiri haqida.

“Amerika fojiasi” (An American Tragedy) 1925 Orzular, ijtimoiy bosim va axloqiy inqirozning halokatli oqibatlari.

Hayotni realistik va tanqidiy ko'rsatadi.

Qahramonlarining ichki dunyosini, psixologik holatini chuqur tahlil qiladi.

Moddiy manfaatlar bilan ma'naviy qadriyatlar o'rtasidagi ziddiyatni yoritadi.

Inson taqdirini muhit, jamiyat va ijtimoiy bosim bilan bog'laydi.

Romanlarida axloqiy inqiroz, ijtimoiy tengsizlik, “Amerika orzusi”ning soxtaligi kabi mavzular yoritiladi.

Drayzer amerikalik realizm va naturalizmning yirik vakili sifatida adabiyot tarixiga kirgan. Uning asarlari hayot haqiqatiga sodiq, axloqiy va ijtimoiy masalalarga teran qaragan. 1930-yillarda Drayzer siyosiy jihatdan ham faol bo'lgan, jamiyatdagi tengsizlik va ekspluatatsiyaga qarshi chiqib, sotsialistik g'oyalarni qo'llab-quvvatlagan. 1945-yilda 74 yoshida Los-Anjelesda vafot etgan.

Teodor Drayzer — hayotni chiroyli so'zlar bilan emas, haqiqiy ko'rinishda, insoniy iztirob va orzular bilan tasvirlagan yozuvchi.

Asar boshida Kerri Miber ismli 18 yoshli, sodda va orzuvchan qiz tasvirlanadi. U kambag'al oiladan bo'lib, hayotda o'z baxtini topish, chiroyli kiyimlar kiyish, qulay hayot kechirishni orzu qiladi. Shu niyatda Chikago shahriga keladi va opasi Minniening uyida yashay boshlaydi.

Ammo Minnie va uning eri kambag'al bo'lgani sababli, Kerri fabrikada ishlashga majbur bo'ladi. Ish og'ir, hayot esa zerikarli edi. Kerri tez orada hayotning shafqatsiz tomonlarini his qiladi.

Shaharda Kerri Charlz Druet degan boy, o'ziga ishongan yigit bilan tanishadi. Druet unga qimmatbaho sovg'alar olib beradi, chiroyli kiyimlar hadya qiladi. Kerri moddiy qulayliklarga o'rganib qoladi. U o'zini muhabbatga emas, balki boylikka tortilganini bilmaydi.

Druet orqali Kerri Jorj Xerstvud degan o'rta yoshli, oilali mehmonxona boshlig'i bilan tanishadi. Xerstvud jiddiy, mulohazali, lekin ich-ichidan zerikkan odam edi. U Kerrining go'zalligidan hayratda qoladi va unga oshiq bo'ladi.

Bu sevgi Xerstvudning hayotini o'zgartiradi: u oilasidan, ishidan va jamiyatdagi obro'sidan voz kechadi.

Bir kuni Xerstvud o'z ish joyidagi pulni o'g'irlab, Kerrini aldab Nyu-York shahriga olib ketadi. Kerri bunga dastlab tushunmaydi. Ular yangi shahar, yangi hayot bilan yashay boshlaydi, lekin pul tez tugaydi. Xerstvud ishini yo'qotadi, alkogolga berilib ketadi.

Kerri esa sahna san'atiga qiziqadi. U teatrdan kichik rollardan boshlab, asta-sekin mashhur aktrisa aylanadi. U endi boy, mustaqil, o'z kuchi bilan yashaydigan ayolga aylanadi.

Ammo shunga qaramay, u o'zini bo'sh, yolg'iz va ma'nosiz hayot ichida his qiladi — hech bir moddiy ne'mat unga haqiqiy baxt bermaydi.

Xerstvud esa butunlay pastlikka tushadi: u ish topolmaydi, do'stlaridan ajraladi, ko'chada yashaydi, ochlik va sovuqdan o'ladi. U orqali muallif jamiyatning shafqatsiz, axloqsiz tabiatini ochib beradi.

Roman yakunida Kerri hashamatli uyda, mashhur sahna yulduzi sifatida tasvirlanadi, ammo ich-ichidan baxtsiz. Drayzer shunday qilib, moddiy yuksalish baxt emasligini ko'rsatadi.

Ekspozitsiya - Kerri qishloqdan Chikagoga keladi, yangi hayot boshlaydi.

Tugun - Druet va Xerstvud bilan tanishuvi, hayotining burilish nuqtasi.

Voqealar rivoji - Kerri boylik, muhabbat va orzular orasida sarson; Xerstvud esa inqirozga yuz tutadi.

Kulminatsiya - Xerstvudning pul o'g'irlab, Kerrini Nyu-Yorkka olib ketishi. Yechim - Kerri mashhur aktrisaga aylanadi, Xerstvud halok bo'ladi, ammo Kerri baxt topolmaydi.

“Baxtiqaro Kerri” romani ham ana shu adabiy jarayon mahsuli bo'lib, unda oddiy ishchi qiz Kerrining murakkab taqdiri, uning shaxsiy hayoti va jamiyatdagi o'rnini topish jarayoni badiiy talqin etilgan.

Hasanov o'zining adabiyotshunoslikka oid tadqiqotlarida Drayzer ijodiga alohida to'xtalib, uning realizm tamoyillarini chuqur tahlil qiladi. Uning ta'kidlashicha, “Drayzer asarlarida qahramonning ruhiy olami keng tasvirlanadi, muhit esa shaxs xarakterini shakllantiruvchi asosiy omildir. ‘Baxtiqaro Kerri’ romanida jamiyatning ayol taqdiriga bosimi, moddiy tanglik va orzular ziddiyati yorqin aks etadi”.

Kerrining aktyorlikka kirib ketishi — uning ijtimoiy o'sish bosqichidir, ammo muallif bu jarayonni baxtning cho'qqisi emas, balki yangi ma'naviy bo'shliq sifatida ko'rsatadi. Romanning finalida Kerri moddiy jihatdan ta'minlangan bo'lsa-da, ruhiy iztiroblar, yolg'izlik va hayot ma'nosini topa olmaslik kabi holatlar uni o'rab oladi.

Xulosa qilib aytganda, “Baxtiqaro Kerri” — bu ayol taqdiri haqida yozilgan fojeiy roman bo'lib, unda jamiyat, muhabbat, orzu va haqiqiy hayot o'rtasidagi qarama-

qarshiliklar o'z aksini topgan. Drayzer ushbu asar orqali insonning o'z taqdirini o'zi belgilashi zarurligini, jamiyat tazyiqi ostida yashashning murakkab oqibatlarini ko'rsatadi. Asar bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, ayniqsa, insonning o'z qadriyatlarini saqlab qolish masalasi bilan muhimdir.

Foydalangan adabiyotlar

1. Hasanov X. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent, 2010.
2. Yo'ldoshev Q. XX asr adabiyoti. – Toshkent, 2012.
3. Abdug'afurov A. Amerika realizmi tarixi. – Toshkent, 2008.
4. Jo'rayev Sh. Adabiy tahlil asoslari. – Toshkent, 2014.